

ook voor verrekijkers naar

de waal optiek

Grotestraat 122 Drunen
telefoon 74260

van Herpt

DÉLICATESSEN

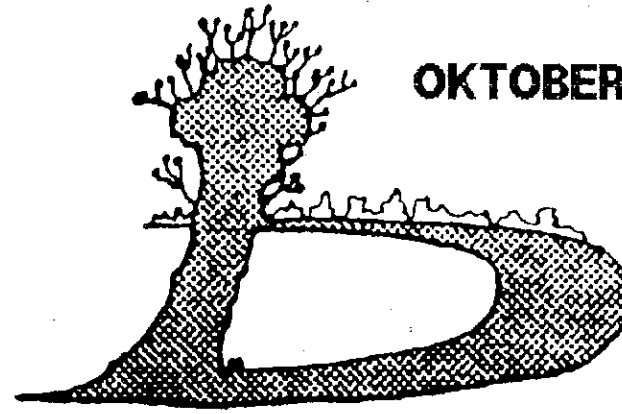
GROTESTRAAT 134, DRUNEN.

SALADES
 PATÉS - WILDE
 VLEESWAREN - BR
 VLEESFRUCHTEN -
 ZUIDFRUCHTEN -
 BONBONS - ZUIJ
 REFORM - BON
 NOTEN - BON
 BANKET - P
 BROOD - VL
 KAAS - RE
 SALADES
 WIJNEN
 PATÉS
 VLEES
 SALF

Joost v Balkou
14/1

OKTOBER 1988

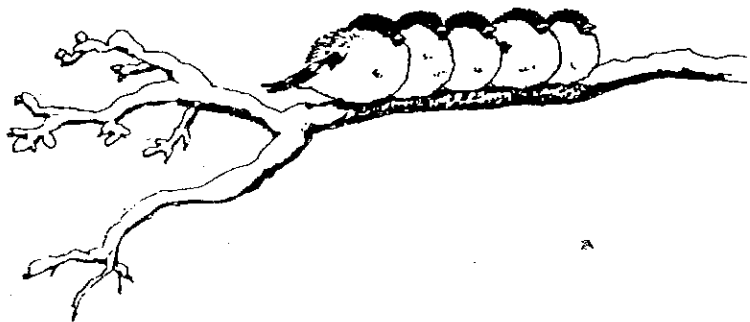

INFOKRANT

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING

DRUNEN

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING DRUNEN

Postbus 174 Drunen Postbanknr. 5377889

Samenstelling Bestuur:

Voorzitter : Joost van Balkom
Vermeerplantsoen 145
Drunen Tel. 76202

Penningmeester : Wim de Koning
Beukenlaan 18
Waalwijk Tel. 04160 - 32164

Secretaresse : Noor Peters - van Dijk
Grotestraat 187
Drunen Tel. 76144

Leden : Marus van de Graaf
Stationsstraat 48
Drunen Tel. 74605

Wil Maaywee
Leliestraat 11
Drunen Tel. 75214

Theo Damen
Mr. Mackaystraat 14
Waalwijk Tel. 04160 - 36022

INHOUDSOPGAVE

Blz. 1	Samenstelling bestuur.
Blz. 2	Inhoudsopgave.
Blz. 3	Landschapsbeheer.
Blz. 5	Genieten.
Blz. 7	J. Koekkoek op koelkastjacht.
Blz. 9	Natuur- en Milieuvereniging actief.
Blz. 13	Een flinke fietstocht.
Blz. 14	Lezingen
Blz. 15	Fusie Nat.en Mil.Ver. en I.V.N.
Blz. 17	Natuur en techniek, ofwel: Hoe een spoorbrug zou kunnen worden gebruikt voor prachtige fietsverbindingen.
Blz. 20	Spoorwegterreinen.

LANDSCHAPSBEHEER

Beste leden,

Reeds enkele weken zijn een aantal vrijwilligers van de werkgroep Landschapsbeheer bezig met werkzaamheden.

De werkzaamheden worden uitgevoerd op de Kanaaldijk achter de Roeivijver te beginnen bij de Duinweg en doorlopend tot de volgende brug.

De werkzaamheden bestaan uit:

- a. het terrein opschonen van zaailingen.
- b. het rooien van de zaadbomen.
- c. afvoeren van hout en opstoken van takken.
- d. het afsteken en insmeren van stobben.

Er wordt iedere zaterdagmorgen van ± 8.00 uur tot 12.30 uur gewerkt.

Er wordt zoveel mogelijk met eigen gereedschap gewerkt. Mocht U geen gereedschap hebben dan zorgt de vereniging hiervoor.

De afvoer van hout dient U zelf te regelen.

Er wordt in principe niet met motorzagen. Dit in verband met veiligheid en lawaai.

In de loop van het werkseizoen bestaat de mogelijkheid dat er nog andere werkzaamheden gedaan dienen te worden. Hierover ontvangt U dan tijdig bericht of wordt afgesproken op een zaterdag morgen.

Mocht U nog meer informatie willen hebben over het landschapsbeheer, neem dan contact op met met een van de hieronder genoemde personen.

Fons van Dijk tel. 75203

Theo Damen tel. 04163-36022

Jan Verschure tel. 77724

Wil Maaywee tel. 75214

Ad van Bladel tel. 75374

Joost van Balkom tel. 76202

Mocht U nog belangstelling hebben in het verslag "Seizoen 87/88, beheer kleine landschapelementen in Noord-Brabant" van Het Brabants Landschap vraag dit dan op zaterdagmorgen of telefonisch aan Wil Maaywee tel. 75214.

Tot ziens op de Kanaaldijk.

Houtwal - eik, berk, hazelaar, kruiden

GENIETEN

de merel schudt zich uit de veren
en zingt de dag tegemoet
het gras ligt nog nat te slapen
wacht op de eerste zonnegroet

een wulperroep klinkt uit de verte
nog even en 't gejuich barst los
de ochtendwind laat bladren ruisen
en schudt de dauw van het mos

maar in mijn hoofd zijn dode bomen
en op mijn netvlies zure grond
het bos lijkt lentefris te wezen
maar ik ken de lengte van het lont

de zon zakt langzaam in de zee
een krab schuift van mij vandaan
de zee prikt gaatjes in het zand
'k zie eiders op de vleugels gaan

maar in mijn hoofd zitten pcb's
en op mijn netvlies vis met zweren
hier lijkt de aarde woest en leeg
maar ik kan de vuile vloed niet keren

de wolken jagen op elkaar
en strooien gul met fel geel licht
de lucht doet zo vredig aan
een zwaluw is nog net in zicht

maar in mijn hoofd wordt het te warm
en op mijn netvlies komen gaten
hier lijkt de hemel alleen maar leeg
maar ik zal de zon morgen haten

zo loop ik rond kijk om me heen
hoor de mensen lachen praten
zie vogels, bloemen en een kind
kon ik mijn gedachten maar weglaten

want in mijn hoofd zitten spiralen
en op mijn netvlies stank en vuil
hier willen mensen plannen maken
maar ik weet wel beter en ik huil

ALMKERK - „Een bijdrage aan een stukje bewustwording. Ik verwacht dat de mensen er over praten”. Johan Koekkoek van het Kringloopcentrum in Almkerk vertelt enthousiast over zijn nieuwste activiteit: inzameling van oude koelkasten en diepvriezers. „Want nu gaat 't allemaal de schroothoop op, waar schadelijke stoffen zo- maar wegstromen”.

„Da's niet goed, hè? Wat zou je daaraan moeten doen?” vroeg Koekkoek zich af. Doorsnuffelen van literatuur bracht hem op de kwestie van schadelijke stoffen die vrijkomen uit weggegooid koelkasten. Praten met anderen bracht hem op het idee om koelkasten in te zamelen en van diezelfde stoffen te ontdoen.

Via het ministerie van Milieu kwam Koekkoek in contact met de universiteit van Twente. Ingenieur Weber werkte daar aan een apparaat om olie en freon 12 uit koelkasten en diepvriezers af te tappen. met de installatie zijn inmiddels proeven genomen. „Dat ding werkt best” vernam Koekkoek. In oktober haalt hij de vinding van Weber een week naar het Land van Heusden en Altena.

Kunstmatig

De schadelijke stoffen waar het de koelkastverzamelaars om gaat zijn freon 12 en olie. „Freon 12 is een kunstmatig gas” weet Koekkoek, „door de mens gemaakt. In de natuur komt 't niet voor. Het is een koude-middel, dat wordt gebruikt voor koeling”.

Wat maakt het waard om dichloor-difluorkoolstof, zoals freon 12 officieel heet, af te tappen? Johan Koekkoek: „De stof blijft, bij vrijkoming, ongeveer honderdtwintig jaar in de atmosfeer zitten.

Daar tast freon de ozonlaag aan, die ons beschermt tegen ultra-violette stralen. Deze stralen veroorzaken huidkanker”.

„Om de volgende generatie te laten leven”

Broeikas

Nog een andere reden voert de Almkerker aan om freon niet weg te laten lekken, maar op te vangen. „Freon werkt ook mee aan het broeikas-effect: ~~de steeds verdere opwarming van de~~ atmosfeerlaag die het dichtst bij de aarde ligt. Dat gaat met graden, zachtjes aan. IJskappen smelten daardoor, en aangezien wij leven op een stukje aarde dat beneden de zeespiegel ligt...Als je naar een vergadering van Rijkswaterstraat gaat praten die mensen er ook over: we moeten de verwarming van de aarde tegenhouden”. „En dan kunnen wij nog wel dijken verhogen. Maar denk eens aan Bangladesh, India, Pakistan, landen in Zuid-Amerika, kortom: de Derde Wereld!”

Leven

Volgens Koekkoek, die biologie doceert aan scholengemeenschap De Wegwijzer in Sleeuwijk, komt per jaar ongeveer 250 kilo freon vrij uit oude koelkasten en diepvriezers in het Land van Heusden en Altena. Ook loopt nog eens 400 kilo olie weg uit de weggegooid koelers. „Als ze over vijftig jaar of zo hier ergens huizen willen bouwen, dan kan dat niet vanwege de verontreinigde bodem. Allemaal door dit soort grappen. Dat is mijn motivatie: om de volgende generatie te laten leven”.

Bij het Kringloopcentrum staan nu al vijftig koelkasten en diepvriezers klaar voor een aftapbrandeling in oktober.

Koekkoek op

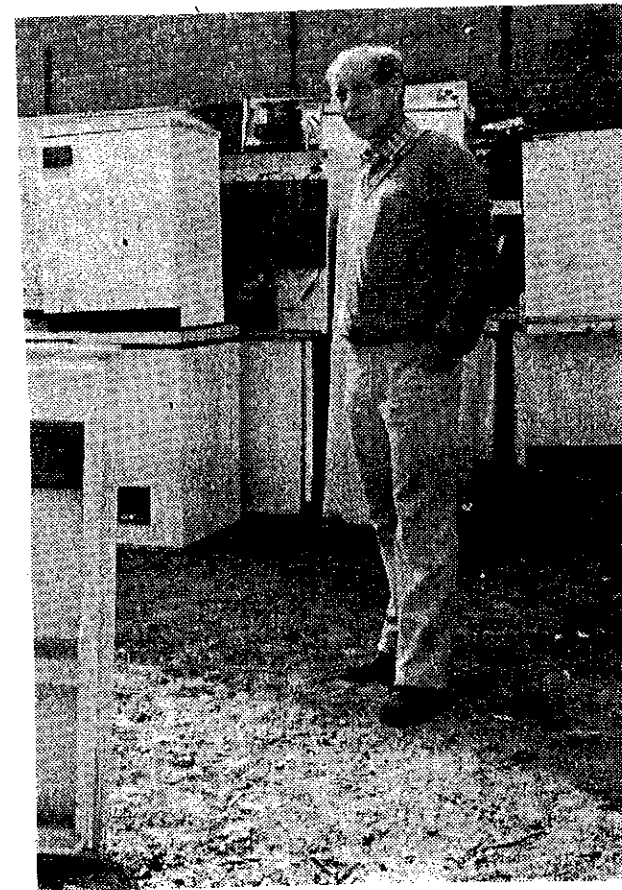
Dat moeten er meer kunnen worden, denkt Johan Koekkoek. „Ik verwacht dat er een stuk of honderdvijftig worden aangeleverd in totaal. We hebben 't liefst dat de mensen hun oude koelkast zelf brengen. Wie dat niet kan, kan ons bellen, dan halen wij 'm op”.

Slurper

Over de financiering van de huur van de universitaire freon- en olieslurper uit Twente maakt Koekkoek zich vooralsnog niet al te druk. „Geld kan me op dit moment geen lor schelen. 't Gaat me om 't ideaal, dat is nu belangrijker. Het apparaat huren we een week. Dat kost tweeduizend gulden. Dat bedrag proberen we wel terug te krijgen van de verschillende streek gemeenten, uit de reinigingsrechten die ze ontvangen”.

„Kijk, wanneer mensen met een oude koelkast zitten, en ze moeten er voor betalen om 'm af te laten tappen, dan denken ze: bekijk 't maar, ik donder 'm de sloot in. Maar als je zegt: lever maar in, wij doen 't gratis, dat is een veel meer geaccepteerde weg aldus Koekkoek.

Zodoende kunnen eigenaren van oude koelkasten en diepvriezers hun: waar voor niets kwijt bij het Kringloopcentrum aan de Kerkstraat 1 in Almkerk. De afgetapte freon kan opnieuw worden gebruikt, hetzij weer in een koelsysteem, hetzij in iets anders. „We hebben in ieder geval een poging gewaagd” weet Koekkoek, wachtend op nog meer koelers. „De volgende generatie mag niet zeggen: jullie hebben er een wanboel van gemaakt”.

• Johan Koekkoek tussen koelkasten

koelkastjacht

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING ACTIEF

Op de volgende 4 pagina's leest U een aantal brieven gericht aan verschillende instanties waarin wij onze bezwaren cq. wensen kenbaar maken. Verder zijn nog in behandeling bezwaren tegen de Heidijk en Bestemmingsplan Buitengebied. Voorts wordt er nog gewerkt aan een Milieuwijzer en is de werkgroep Landschapsbeheer actief langs het Afwateringskanaal. Dus mocht U zich geroepen voelen voor het een of ander, neem gerust contact op met het sekretariaat p/a. Noor Peters Grotestraat 187 Drunen Tel. 04163-76144.

Drunen, 12 september 1988

Aan: de leden van de verkeerskommissie
van de Gemeente Drunen

Betreft: vergadering van 14-9-1988
agendapunt 3. Mededelingen:
"verbreding Torenstraat".

Geachte leden van de verkeerskommissie,

Hoewel de inhoud van bedoelde mededeling ons nog niet geheel duidelijk is, herinneren wij u aan de discussie in uw commissie d.d. 3 - 9 - 1986 over het onderwerp "reconstructie tussen Heidijk en Drongelens kanaal".

Bijgaand sluiten wij te uwer informatie in:
- onze notitie m.b.t. laatst gemeld agendapunt
- een copy van de op 30 juni 1986 voor de raadsvergadering gegeven toelichting.

Onze argumenten tegen de verbreding van het betreffende gedeelte van de Torenstraat staan in de bijgesloten stukken opgesomd.

De doorstroming op de weg is heel behoorlijk. Er hoeft ter plaatse geen "snelweg" te liggen.

De weg wordt voor een zeer belangrijk deel gebruikt door fietsers. Het verdient (om vele redenen) aanbeveling op deze weg het fietsgebruik te stimuleren door de aanleg van een vrijliggend fietspad. Daar moet naar worden gestreefd!

In het kader van de ontwikkeling van een Nationaal Park zal er een goed recreatiebeleid (met zonering) moeten worden gevoerd.

Een bredere en dus snellere autoverbinding trekt auto's aan. De weg wordt er voor fietsers niet of nauwelijks veiliger op. Bovendien stijgt het -ongewenst- autorijden door de bossen die aan het eind van de Torenstraat liggen.

Een verbreding van de weg dient derhalve te worden afgewezen.

Met vriendelijke groet,

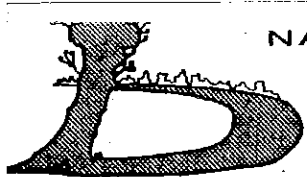
N. Peters - cc - p/a
N. Peters - van Dijk
secretaresse Natuur - en Milieuvereniging Drunen.

vergelijkbaar goedkoper

TEXTICO

mode- en
vrijetijds kleding

DRUNEN - DONGEN - KAATSHEUVEL

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING
DRUNEN

Postbus 174

5150 AD DRUNEN

Gronnr: 5377889

Taminiau Recreatie b.v.
t.a.v. de heer Taminiau
Bosscheweg 10
5151 BD Drunen

Drunen, 29 september 1988

Geachte heer Taminiau,

Via berichten in het Brabants Dagblad van o.a. 2 augustus 1988 mochten wij vernemen dat u voornemens bent camping de Klinkaert te kopen.

In het betreffende artikel staat vermeld dat de Milieugroep Drunen - naast de B.M.F. - betrokken zal worden bij het uitwerken van de plannen.

De Natuur- en Milieuvereniging Drunen is er niet gelukkig mee dat u haar naam op deze wijze verbindt met de door u beoogde activiteiten. De indruk wordt gewekt dat de Natuur- en Milieuvereniging wil meewerken aan de realisering van uw plannen m.b.t. de Klinkaert.

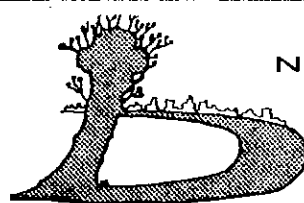
Wij wijzen u erop dat de Natuur- en Milieuvereniging niet positief staat tegen een exploitatie van het terrein welke negatieve effecten heeft uit natuur- en milieu oogpunt voor het terrein zelf en haar omgeving.

Een en ander neemt niet weg dat de Natuur- en Milieuvereniging met u van gedachten wil wisselen over uw plannen.

Voorts achten wij het zinvol dat tevens contact op wordt genomen met een andere belanghebbende te weten Natuurmonumenten.

met vriendelijke groet,

J. van Balkom voorzitter Natuur- en Milieuvereniging Drunen

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING
DRUNEN

Postbus 174

5150 AD DRUNEN

Gronnr: 5377889

Aan: het college van burgemeester en wethouders
van de gemeente Drunen

Betreft: stukken van de commissie
Ruimtelijke Ordening en Milieu.

Drunen, 2 oktober 1988

Geacht college,

Zaterdag 21 november 1987 maakte het bestuur van de Natuur- en Milieuvereniging Drunen een wandeling met burgemeester Breeveld om zo op een informele wijze met elkaar te kunnen kennismaken en tevens een gedeelte van het mooie Drunen te kunnen tonen.

Tijdens deze wandeling is onder andere aan burgemeester Breeveld gevraagd of de Natuur- en Milieuvereniging Drunen in het bezit kan komen van de agenda, toelichtingen en notulen van de commissie Ruimtelijke Ordening en Milieu.

Hoewel hij hier in beginsel positief tegenover stond en zich een voorstander toonde van grotere openheid naar de bevolking toe, wilde de burgemeester - hij had net zijn ambt aanvaard - geen definitieve toezegging doen.

Bij deze vragen wij u of het mogelijk is onze vereniging de agenda, toelichtingen en notulen van eerder gemelde commissie toe te sturen.

In afwachting van uw reactie,

N. Peters - van Dijk
secretaresse Natuur- en Milieuvereniging Drunen

EEN FLINKE FIETSTOCHT.....

De persoonlijke oproep aan de leden deel te nemen aan de fietstocht:

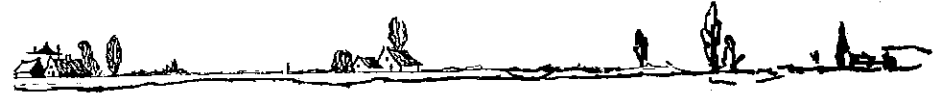
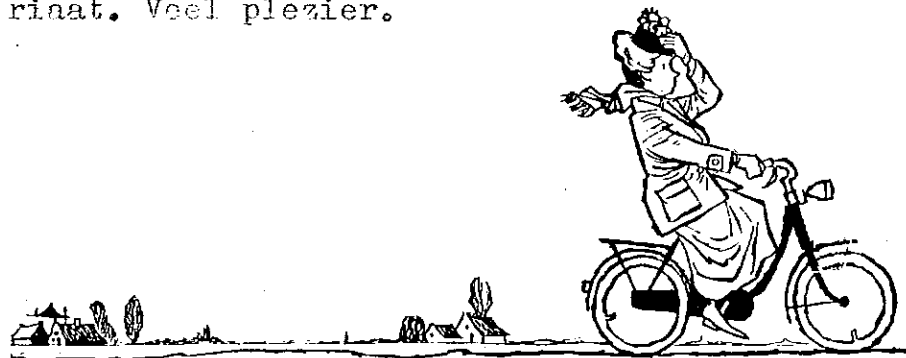
"HET LAND RONDOM HET ZAND" had effect.

ongeveer 25 mensen verzamelden zich die zondag bij café de Westhoek. Ondanks de harde wind en ondanks de grijze luchten.

En naar mijn idee heeft niemand er spijt van gehad!

Het bleek een prachtige route met veel achtergrondinformatie. Genoeg café's onderweg voor een kop koffie!

Als er mensen zijn die de tocht in het voorjaar op eigen gelegenheid willen fietsen: er zijn nog exemplaren over. Verkrijgbaar bij het secretariaat. Veel plezier.

LEZINGEN

Op volgende data worden door Vereniging "de Waerdman" een aantal lezingen georganiseerd.

- 4 november

Dialezing van Piet de Jongh/Harrie Stokwielder over de flora en fauna in de regio.

- 2 december

Dialezing door Henk Moller Pillot over lintvormige landschapselementen.

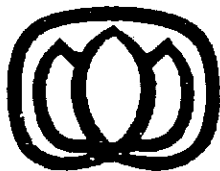
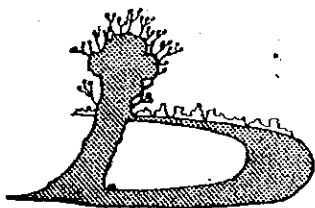
- 6 januari '89

Dialezing door Henk van Gelder over het landschap "de Meerdijksche Driessen".

De lezingen worden gehouden in
café 't Galgewiel,
Burg. Smeelelaan 124
te Waalwijk
om 20.00 uur. Toegang is gratis.

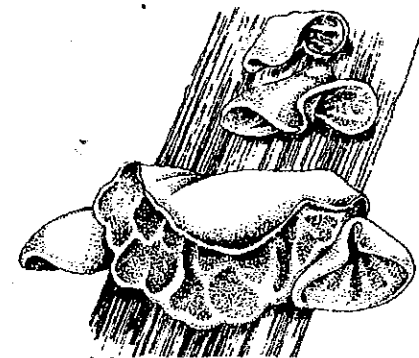
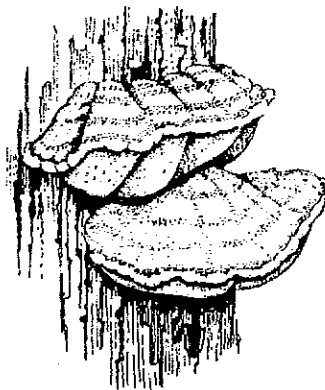
Notulen vergadering I.V.N. - Natuur- en Milieuvereniging d.d. 25-8-1988.

aanwezig: Marga van de Linden
Kees Kraneveld
Wil Maaywee
Joost van Balkom
Giel de Haan
Noor Peters
afwezig: Herman Schöningh

- De notulen worden goedgekeurd.
Vastgesteld wordt dat de banden met de jeugdnatuurstudiegroep nog steeds onduidelijk zijn en dat het subsidie verzoek van het I.V.N. is afgezegd.
- Het vinden van een voor beide partijen acceptabele naam blijft een probleem.
De Natuur- en Milieuvereniging wil een meer algemene naam, zoals bijvoorbeeld "de Waerdman". Het I.V.N. vindt dit te onduidelijk en het landelijke I.V.N. wil "I.V.N." terug zien in de naam.
Daarnaast is het I.V.N. Drunen regionaal bezig en de N.M.V. daarentegen zuiver plaatselijk - en wil dat ook niet anders.
- De N.M.V. heeft de statuten die door Herman Schöningh waren samengesteld bestudeerd.
Hun conclusie is dat ze erg uitgebreid zijn.
Marga zegt dat via een huishoudelijk reglement meer duidelijkheid geschapen kan worden.
De N.M.V. houdt het gevoel op deze wijze op te gaan in het I.V.N., blijft bang haar eigen identiteit te verliezen.
Joost oppert opnieuw het idee van een federatie.
Kees vindt het verschil met de huidige situatie dan onduidelijk.

Daar de N.M.V. te huisverig aan blijft kijken tegen een fusie wordt besloten dat:

- de fusie van de baan is
- de beide verenigingen elkaar beter zullen informeren
- de notulen van de bestuursvergaderingen toegestuurd zullen worden
- de beide krantjes/organen toegestuurd zullen worden
- er regelmatig overleg zal zijn (bijvoorbeeld n.a.v. de notulen)
- de N.M.V. niet meer regelmatig lezingen en/of wandelingen zal organiseren

drukkerij
boek- en kantoorboekhandel
copyservice
lichtdrukken

SIKKERS
drukkerij - boek- en kantoorboekhandel

Grotestraat 166, 5151 BP Drunen, Telefoon (04163) 72312 — Plein 20, 5251 AT Vlijmen, Telefoon (04108) 2480

Natuur en techniek, ofwel: Hoe een spoorbrug zou kunnen worden gebruikt voor prachtige fietsverbindingen.

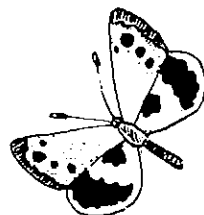

De meesten onder u zullen de voormalige spoorbrug tussen Drunen en Waalwijk wel kennen. Mocht u nog niet tot de gelukkigen behoren, die al eens van het fraaie uitzicht hebben genoten, dat u geboden wordt, wanneer u over de spoordijk en over de spoorbruggen naar Waalwijk wandelt, dan raad ik u aan, zo'n wandeling binnenkort zeker eens te ondernemen. Uw wandeling zou het beste kunnen beginnen en eindigen bij restaurant "De oude korenmolen" of café "De Westhoek" net vóór de westelijke oprit naar de Maasroute, alwaar u voldoende parkeerruimte vindt voor fiets of auto.

Mits voorzien van een paar stevige wandelschoenen, geniet u van zo'n 4 meter hoogte van een natuurgebied genaamd: de Baardwijkse Overlaat. De eerste spoorbrug, die u vanaf het startpunt tegenkomt, voert over de eerder genoemde westelijke oprit naar de Maasroute en langs een voormalig spoorwachtershuisje. Bij de tweede spoorbrug raden we u aan, liever naar beneden te klauteren en aan de andere kant weer omhoog. Dit bruggetje heeft door de tand des tijds wat al te veel te verduren gehad. De rails, waar ooit tonnen staal van treinen overheen denderden, zweven nu in de lucht.

Vóór u ligt dan ruim 600 meter spoordijk, met links en rechts (helaas vervuilde) spoorsloten. Voor de tweede wereldoorlog zou u hier al op een brug hebben gelopen! Een toen 880 m. (!) lange brug voerde over de Baardwijkse Overlaat. Deze brug telde 52 pijlers.

*Speciaal aandacht voor
spoorwegen*

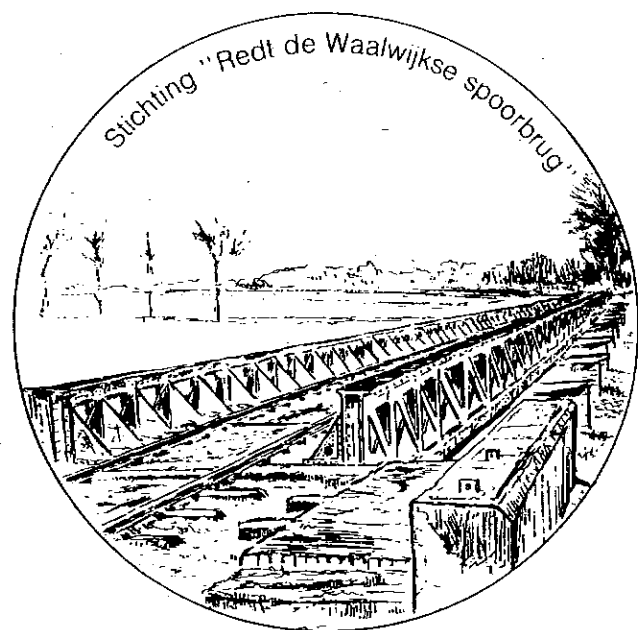
Zij verbond de Kanaaldijk in Baardwijk met de Zeedijk in Drunen. In 1944 werd deze spoorbrug vernietigd en daarna niet meer geheel herbouwd, omdat de Baardwijkse Overlaat niet meer onder water kwam, dankzij het Afwateringskanaal. Het gedeelte over het kanaal werd wel herbouwd en tot 1972 reden er ook nog treinen.

Door de achteruitgang in de schoenindustrie, de betere bus- en wegverbindingen, het vrachtvervoer over de weg, enz. werden zowel het personenvervoer als (later) het vrachtvervoer per spoor stilgelegd. Door gebrek aan onderhoud gaat de toestand van de dijken en de spoorbruggen snel achteruit. Een meer dan honderd jaar oud monument (de brug ontstond in 1885) dreigt te verloederen.

Totdat in 1987 de stichting "Redt de Waalwijkse spoorbrug" wordt opgericht. Deze stichting wil komen tot een restauratie van de spoorbruggen en tot een nuttig hergebruik van de voormalige spoorverbinding. Wellicht was het u tijdens de wandeling al opgevallen, dat er door fietsers regelmatig gebruik wordt gemaakt van deze korte verbinding tussen Drunen en Waalwijk. En, wees eerlijk, wat zou er mooier zijn: de bruggen afbreken en de dijken laten verloederen óf: een fietspad over de dijken en bruggen aanleggen, die zowel voor het woon/werkverkeer als voor de recreatieve fietser een aantrekkelijke route vormen.

Laten we hopen, dat de bruggen gespaard blijven, zowel tussen Waalwijk en Drunen, alsook de spoorbrug over het natuurgebied "De Moerputten", gelegen tussen Vlijmen en 's-Hertogenbosch. De weg terug naar uw uitgangspunt van de wandeling vindt u zelf wel, neem ik aan.

Als u hebt genoten, lees dan de volgende pagina ook eens aandachtig!

U kunt het werk van de stichting "Redt de Waalwijkse spoorbrug" financieel steunen door een gift te storten op:

Rabobank nr.: 1658.23.747
(giro van de bank: 1075202)

t.n.v.: Stichting "Redt de Waalwijkse spoorbrug"

Giften van meer dan f 25,= worden beloond d.m.v. een fraai certificaat!

Maar bovenal is uw beloning: u draagt ertoe bij, dat de bruggen en de aangrenzende natuurgebieden behouden en bereikbaar blijven.

A. van Tuyl,
tel. 74429.
Vennstr. 19, Drunen.

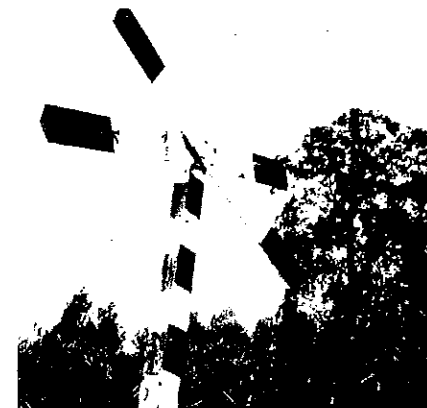
SPOORWEGTERREINEN

Aansluitend op het vorige artikel publiceren we nog een artikel over de natuurwaarde van opgeheven spoorwegterreinen.

Evenals de meeste spoorwegterreinen, worden opgeheven spoorlijnen en emplacements ten opzichte van het omliggende landschap gekarakteriseerd door een rijke flora en fauna. In Noord-Brabant gaat het om 4 spoorlijnen en ca. 15 emplacements (Fig. 1). In totaal 100 km spoorlijn of een oppervlakte van 150-200 ha. De vraag die in dit artikel wordt gesteld is: zijn verlaten spoorwegterreinen vogelvrij en laten we de natuurlijke rijkdom verloren gaan of grijpen we met beide handen de kans om een belangrijk stuk natuur veilig te stellen.

Spoorwegflora

Op de Noord-Brabantse spoorwegterreinen die niet meer worden gebruikt komen ca. 400 plantesoorten voor. Dat is ruim 25% van de Nederlandse flora. Tientallen soorten hiervan zijn zeldzaam, zeer zeldzaam of wettelijk beschermd. Onder de laatste categorie bevinden zich Koningsvaren, Rietorchis, Aardaker en Rapunzelklokje. Vroeger kwamen deze soorten vrij algemeen voor, maar zoals vele planten zijn ze door moderne landbouw, aanleg van wegen en stadsuitbreiding vrijwel uit het cultuurlandschap verdwenen. Koningsvarens staan langs het spoor gewoonlijk in houtwal achtige begroeiingen. De meeste die daar worden aangetroffen zijn kapitale exemplaren van tientallen jaren oud. Ze zijn bovendien langzame groeiers. Een reden dus om extra zuinig op deze planten te zijn. De overige wettelijk beschermde soorten groeien veel sneller maar hebben als nadeel dat ze vrij gemakkelijk door houtopslag, vergrasning of verruiging kunnen verdwij-

nen. Dit geldt ook voor vele andere plantesoorten die langs het spoor voorkomen. Hieronder bevinden zich de zeldzame Blauwe knoop en de minder algemeen voorkomende Grote ratelaar. In de ruigere begroeiing zijn soorten waargenomen als Langbladige ereprijs, Grote pimpernel en Groot warkruid. Met Grote pimpernel gaat het redelijk goed; deze plant treffen we ook in de meeste wegbermen rond Den Bosch aan. De andere twee zijn veel zeldzamer en de

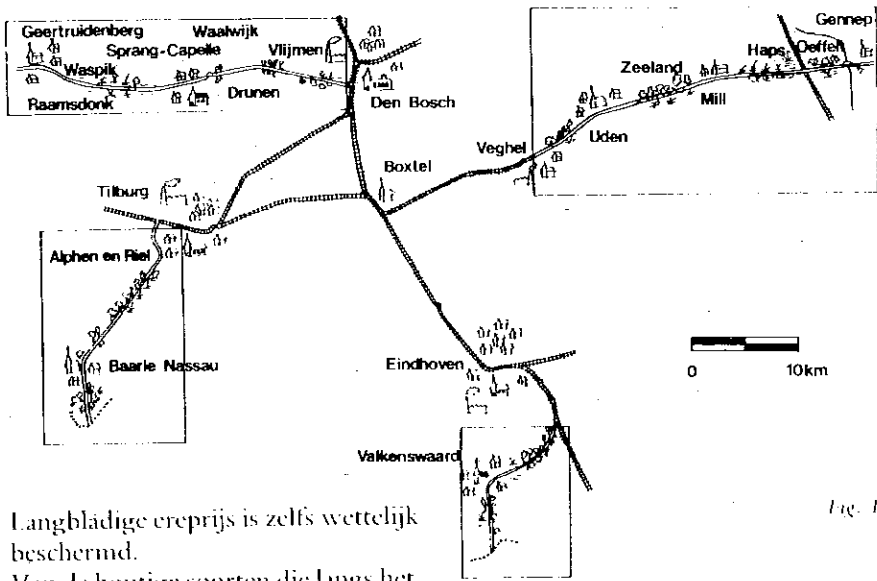

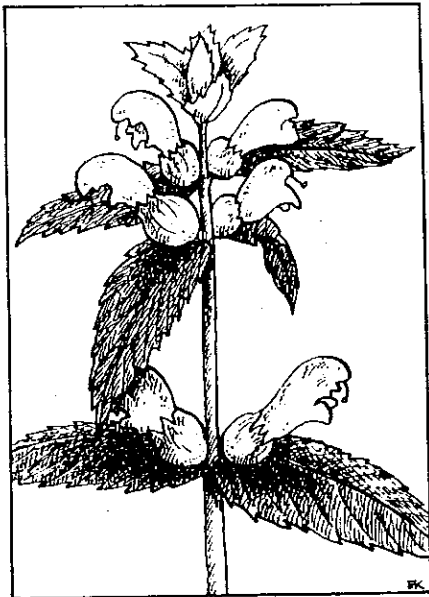
Fig. 1

Langbladige ereprijs is zelfs wettelijk beschermd.

Van de houtige soorten die langs het spoor aanwezig zijn verdienen enkele de aandacht. Op min of meer vochtige zandgronden, althans met een vochtige ondergrond wordt Gagel geregeld aangetroffen. Deze aromatische plant groeit vaak met Koningsvaren samen en kan ongunstige omstandigheden behoorlijk doorstaan. Maar tegen de invloeden van de laatste jaren is zelfs Gagel niet opgewassen. Gagel verdwijnt steeds meer uit het landschap.

Op enkele plaatsen op de droge zandgrond is Gaspeldoorn aan te treffen. Omdat deze soort nogal vorstgevoelig is kunnen de aantallen van deze wat op brem lijkende plant sterk fluctueren. Langs het spoor in het riviereengebied is een combinatie van houtige soorten aanwezig die ook niet meer alle dagen wordt waargenomen. Hieronder bevinden zich Rode kornoelje, Sleddoorn, Wilde kardinaalsmuts en Bosrank. Op zulke be-

Grote ratelarij

groeiingen moeten we thans zuinig zijn.

Het meest fascinerende lijngedeelte wordt gevormd door de oude spoorbrug over de Moerputten. De brug ligt op ca. 25 afbrokkelende peilers die met allerlei varensorten zijn begroeid o.m. Steenbreckvaren en Muurvaren. Muurvaren komt ook veel op andere oude stenen bouwwerken van de Spoorwegen voor, vooral langs het Langstraatlijntje. Veel spoorwegsloten zijn omdat ze tamelijk goed geïsoleerd liggen eveneens van betekenis voor het behoud van vele plantesoorten. Enkele aangetroffen planten zijn Waterviolier, Krabbescheer en Witbloemige wateranonkel en meer tegen de slootkant aan Moerashertshooi. Deze soorten wijzen op een goede waterkwaliteit, een aspect dat vooral op de zandgronden met grote sprongen achteruitgaat.

Ten opzichte van het maaiveld is de ligging van de spoorlijnen vaak hoger. Voedingsstoffen spoelen gemakkelijker uit zodat er voor planten een schralere groeiplaats ontstaat. Deze verschraling is voor vele plantesoorten van groot belang. Het hoger gelegen gedeelte wordt tevens minder beïnvloed door bemesting van het nevenliggend bouw- of grasland. Door de aanwezige niveauverschillen en genoemde uitspoeling ontstaan er overgangen van relatief voedselarm naar voedselrijk en van droog naar vochtig.

Extra aandacht verdienen verlaten spoorwegemplacements. Op sommige daarvan komen zeer zeldzame soorten voor zoals Slanke mantelan-

Vlijmen

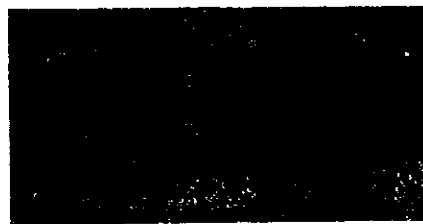
jer, Melige toorts en Kranssalie. Verder veel pionierplanten als Wilde reseda, Wouw, Grijskruid dat vroeger veel bij molenbelten voorkwam en Breukkruid dat ook op zandige plaatsen langs de rivieren aanwezig is. Op sommige emplacements kunnen ook zeldzame akkeronkruiden voorkomen zoals Raai en Bleekgele hennepnetel. In Noord-Brabant worden deze planten niet of nauwelijks op akkers aangetroffen.

In het voorgaande gedeelte was de aandacht gericht op het zeldzame gedeelte van de spoorwegflora. Dat wil

niet zeggen dat algemene plantesoorten minder van belang zijn. Veel soorten zijn onmisbaar voor het insectenleven. Zo is Witte dovenetel een uiterst belangrijke plant voor hommelmkoninginnen, zonder wilgen zouden vele wilde bijen niet voorkomen. Een van onze mooiste dagvlinders, de Oranjtip is van Pinksterbloem of Look zonder Look afhankelijk en het gewone blauwtje in grote mate van Rolklover. Voor een uitvoerig overzicht van de plant-dierrelaties wordt verwezen naar de Nederlandse oecologische flora. Daarin wordt heel duidelijk hoe belangrijk onze gewone plantesoorten voor het insectenleven zijn. Op een enkele zeldzame plant kunnen insecten nauwelijks bestaan en populaties die weerstand kunnen bieden aan ongunstige invloeden kunnen op zulke incidenteel (zeldzaam) voorkomende planten niet worden opgebouwd. Echter veel van onze algemene planten zijn beperkt tot wegbermen en spoorwegterreinen en komen in het cultuurlandschap alleen op deze terreinen en enkele andere lintvormige landschapselementen nog talrijk voor. De verlaten spoorwegterreinen in Noord-Brabant – en uiteraard elders in Nederland – dienen daarom niet alleen aan de hand van zeldzame plantesoorten te worden beoordeeld. Het is belangrijk dat ze daar aanwezig zijn, maar voor de fauna in het algemeen is de hele begroeiing van groot belang.

Spoorwegfauna

Hoewel volledige faunistische inventarisaties van spoorwegterreinen ontbreken, zijn er vele aanwijzingen dat (ook verlaten) spoorlijnen en emplacementen voor het dierlijk leven van groot belang zijn. Zelf heb ik alleen gegevens over solitaire bijen en wespen verzameld. Van deze groep in-

Nest van Behangersbij

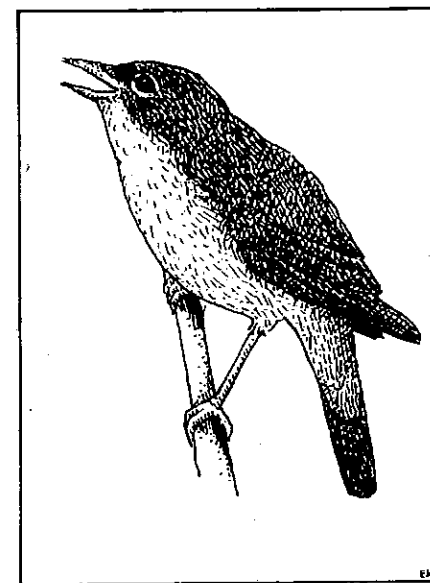
secten komen tientallen soorten langs het spoor voor. Een van deze soorten is de Slobkousbij die vrijwel uitsluitend op Gewone wederik vliegt. Elders wordt deze bij ook wel waargenomen maar niet in zulke grote aantallen. De Slobkousbij nestelt in min of meer begroeide greppelkantjes en het is de enige Europese bij die naast stuifmeel en nectar ook olie verzamelt die door de olieklieren van Wederik wordt afgescheiden. Op wilgen langs het spoor worden in het voorjaar vaak zandbijen aangetroffen. Deze bijen nestelen alle in open min of meer zandige grond. Stengelbewoners zoals maskerbijen komen er eveneens op vele plaatsen voor. Stengelbewoners zijn insecten die holle stengels van bijvoorbeeld oudere braamstruiken gebruiken voor nest- en schuilgelegenheden. Hiervoor is het voorkomen van ruigten van groot belang.

Elders in het cultuurlandschap zijn stengelbewoners vaak afwezig omdat hun nestgelegenheden steeds worden afgemaaid. Zo kunnen wegbermen blauw zien van de zandblauwtjes zonder dat er ook maar één maskerbij op te vinden is. Van de vele graafwespen wordt hier alleen de rupsdoder genoemd. Deze wesp vangt rupsen die door een steek met de angel worden verlamd. De rups wordt naar het nest gevlogen en er vervolgens ingesleept. In het nest wordt er een eitje op gelegd. Doordat de rups alleen maar verlamd is, beschikt de larve van de rupsdoder steeds over vers voer. Vlinders zijn eveneens voortdurend op spoorwegterreinen aanwezig. Onder meer blauwtjes, dikkopjes, zandoogjes en distelvlinder. Het aantal soorten insecten dat langs de buiten gebruik zijnde spoorlijnen voorkomt is vermoedelijk een veelvoud van het aantal plantesoorten. Omdat het op naam brengen van insecten vaak specialistenwerk is, is het thans nog niet mogelijk om een volledige soortenlijst samen te stellen.

Uiteraard komen op spoorwegterreinen ook veel gewervelde diersoorten voor. Tientallen vogelsoorten als Bosrietzanger, Boompieper, Geelgors, Grasmus en Fitis. Voor deze vogelsoorten bieden de ondoordringbare doornstruwelen en braampartijen uitstekende nestgelegenheden en voedsel is er vaak in overvloed. Aan muizen, mollen en zelfs dassen ontbreekt het niet en kikkers, padden en hagedissen worden er met grote regelmaat aangetroffen.

Corridorfunctie

Een belangrijk aspect van spoorwegterreinen is, dat ze niet worden onderbroken. Ze liggen als een netwerk over het landschap. Daardoor kunnen populaties van soorten met elkaar in verbinding worden gebracht. Op inteelt, met alle gevolgen van

Bosrietzanger

dien, is dan minder kans. Dit geldt niet alleen voor soorten die zelf op spoorwegterreinen aanwezig zijn, maar vermoedelijk ook voor vele soorten die in natuurreservaten of op andere terreinen buiten het spoor voorkomen. Deze terreinen zijn vaak eilanden in het cultuurlandschap. Spoorwegterreinen leveren een bijdrage om dit isolement op te heffen. Er zijn ook voorbeelden bekend van soorten die op het spoorwegterrein voorkomen en de bebouwde kom in trekken. De natuurlijke waarde en de oecologische kwaliteit van het be-

woonde gebied kan daardoor worden vergroot. Zo zien we in plaatsen waar men niet al te fel het onkruid bestrijdt bepaalde planten die eerst tot het spoor waren beperkt steeds verder de bebouwde kom in trekken en insecten en andere dieren kunnen via het spoor tuinen en parken gaan bevolken.

Landschappelijke en recreatieve betekenis

Naast de oecologische betekenis zijn verlaten spoorlijnen ook esthetisch van belang. Ze vormen groene en bloemrijke elementen, ze leveren vaak een bijdrage om het monotone landschap te breken, op veel plaatsen hebben zij het karakter van een houtwal of bloemdijk. Sommige stukken verlaten spoorlijn zouden als wandelpad of fietspad dienst kunnen doen of zouden in fietsroutes kunnen worden opgenomen. Door de vele natuurlijke elementen die er aanwezig zijn kunnen ze voor de recreatie van extra betekenis zijn. Wel dienen gedeelten met kwetsbare levensgemeenschappen ontzien te worden.

Behangersbij op Braam

Bedreiging

Verlaten spoorlijnen zijn van grote oecologische betekenis. Helaas is niet iedereen zich daarvan bewust. Deze spoorlijnen zijn vogelvrij en iedereen doet er mee wat hem van pas komt, o.m. motorcrossen en het storten van afval. Grond of bagger van sloten en greppels die ten behoeve van agrarische productie worden verdiept worden vaak op het spoorwegterrein gedeponcerd, in verschillende gevallen zijn daardoor al belangrijke stukken natuur verloren gegaan. Grote stukken spoorwegterrein zijn in gebruik als ponyweide of worden door volkstuinders gebruikt. Het plaveisel op emplacementen waartussen graafbijen en graafwespen nestelen wordt vaak klandestien weggehaald. Een andere vorm van bedreiging is dat er geen beheer meer wordt gevoerd. De Nederlandse Spoorwegen hebben i.v.m. veiligheid een groot gedeelte van hun terreinen open gehouden. Dat wil zeggen: op deze plaatsen werd houtopslag tegengegaan of werd er gebrand om bramen of riet binnen de perken te houden. Daardoor is er variatie in de begroeiing ontstaan waaraan verlaten spoorlijnen in belangrijke mate hun biologische rijkdom hebben te danken. Bij het achterwege blijven van dat beheer zal alles op den duur dicht groeien en aan vele soorten geen onderdak meer kunnen bieden. Er dient hier wel met nadruk te worden vermeld dat branden een zeer nadelige invloed heeft op de fauna. Door aanbevelingen van de Adviesgroep Vegetatiebeheer worden spoorbermen thans veel minder afgebrand. Met het oog op de flora en fauna is gedeeltelijk maaien en afvoeren een goed, maar duurder alternatief.

Beheer

Indien men de natuurlijke rijkdommen van verlaten spoorwegterreinen veilig wil stellen zijn er een aantal maatregelen noodzakelijk. Om te beginnen dient men nadelige invloeden onder controle te krijgen – in ieder geval door ze voor alle motorvoertuigen af te sluiten. Verder dient er een actief beheer te worden gevoerd dat de natuurlijke variatie zoveel mogelijk in stand houdt. Dat betekent dat houtige begroeiingen plaatselijk om de tien tot vijftien jaar moeten worden afgezet en dat kruidachtige begroeiingen geregeld moeten worden gemaaid. Lage grazige begroeiingen een maal per jaar. Hoge kruidachtigen een maal in de 2 tot 3 jaar.

FOTO
HENK
DE
JONG

Opgeheven spoorwegterreinen zijn of worden door de NS door verkoop afgestoten. Het zijn vaak de gemeenten die tot het kopen van deze terreinen overgaan. Deze zouden met beide handen de kans moeten grijpen om binnen hun grenzen hoogwaardige halfnatuurlijke landschapselementen veilig te stellen. Vaak zijn de betreffende gemeenten zich niet bewust van de natuurlijke waarde daarvan. Doordat deze waarde vaak niet in voldoende mate wordt onderkend kunnen verlaten spoorwegterreinen door andere bestemmingsplannen geheel verloren gaan. Daarom zouden gemeenten met betrekking tot de natuurlijke waarden goed moeten worden voorgelicht.